

דין טומאת ע"ז, פב ע"א – פג ע"א

- משנה. אמר רבי עקיבא: מניין לעבודה זרה שמתמאה במשא כנדה – שנאמר +ישעיהו ל' תזרם כמו דוח צא תאמר לו, מה נדה מתמאה במשא – אף עבודה זרה מתמאה במשא.
- גמרא. תנן התם: מי שהיה ביתו סמוך לעבודה זרה ונפל – אסור לבנותו. כיצד יעשה – כונס לתוך שלו ארבע אמות ובונה. היה שלו ושל עבודה זרה – נידון מחצה על מחצה. אבניו ועציו ועפריו מטמאים כשרץ, שנאמר +דברים ז' שקץ תשקצנו וגו'. רבי עקיבא אומר: כנדה, שנאמר +ישעיהו ל' תזרם כמו דוח, מה נדה מתמאה במשא – אף עבודה זרה מתמאה במשא. אמר רבה: תזרם דאמר קרא – נכרינהו מינך כזר, צא תאמר לו – הכנס אל תאמר לו.
- א. ואמר רבה: במשא – דכולי עלמא לא פליגי דמתמאה, דהא אתקש לנדה. כי פליגי – באבן מסמא; רבי עקיבא סבר: כנדה, מה נדה מתמאה באבן מסמא – אף עבודה זרה מתמאה באבן מסמא. ורבנן סברי: כשרץ, מה שרץ לא מטמא באבן מסמא – אף עבודה זרה לא מתמאה באבן מסמא.
- ב. ולרבי עקיבא, למאי הלכתא איתקש לשרץ? – למשמשיה.
- ג. ולרבנן, למאי הלכתא איתקש לנדה? – למשא. ולקשה רחמנא לנבלה! אין הכי נמי. אלא: מה נדה אינה לאברין – אף עבודה זרה אינה לאברין. ואלא הא דבעי רב חמא בר גוריא: עבודה זרה ישנה לאברין, או אינה לאברין? תיפשוט ליה מהא, דלרבנן אינה לאברין! – רב חמא בר גוריא אליבא דרבי עקיבא בעי לה.
- ד. ורבי אלעזר אמר: באבן מסמא – דכולי עלמא לא פליגי דלא מתמאה, כי פליגי – במשא. רבי עקיבא סבר: כנדה, מה נדה מתמאה במשא – אף עבודה זרה מתמאה במשא, ורבנן סברי: כשרץ, מה שרץ לא מטמא במשא – אף עבודה זרה לא מתמאה במשא.
- ה. ורבי עקיבא, למאי הלכתא איתקש לשרץ? למשמשיה.
- ו. ורבנן, למאי הלכתא איתקש לנדה? – מה נדה אינה לאברין – אף עבודה זרה אינה לאברין.
- ז. ורבי עקיבא, למאי הלכתא איתקש לנדה – למשא, לוקשיה לנבלה! – אין הכי נמי, אלא: מה נדה אינה לאברין – אף עבודה זרה אינה לאברין. אלא הא דבעי רב חמא בר גוריא: עבודה זרה ישנה לאברין או אינה לאברין? תיפשוט ליה מהא בין לרבנן בין לרבי עקיבא דאינה לאברין! – רב חמא בר גוריא כרבה מתני, ובעי לה אליבא דרבי עקיבא.

ג' דרגות מצינו בטומאות דאורייתא, מהקל לחמור:

1. טומאת מגע (שרץ)
2. טומאת משא (נבלה)
3. טומאת משא (אבן מסמא)

נחלקו תנאים בטומאת ע"ז, ונחלקו אמוראים בהבנת דברי התנאים:

טומאת ע"ז

רבי אלעזר	רבה	
1	2	חכמים
2	3	רבי עקיבא

מלבד הדיון בעיקר הדין של טומ' ע"ז, דהיינו בהגדרת הדרגה שלה, יש עוד שני דינים 'חיצוניים' בע"ז שבהם לא נחלקו :

- א. אינה מטמאה לאיברים כנדה
- ב. משמשיה מטמאים כשרץ

והנה מצינו שתי דרשות לגבי ע"ז, אחת משווה אותה לשרץ (שקץ תשקצנו), ואחת משווה אותה לנדה (תזרם כמו דוה). הגמרא מיישבת כל אחת מהדרשות לפי כל אחד מהתנאים, על פי כל שיטה באמוראים.

הדרשות על טומאת ע"ז

	שקץ תשקצנו	תזרם כמו דוה
דין [1]	לדרגה	אינה לאיברין (סעיף ו)
דין [2]	למשמשיה (סעיף ה)	אינה לאיברין (סעיף ג,ז)
דין [3]	למשמשיה (סעיף ב)	לדרגה

ראשית נסביר את המשבצות הקיצוניות (ימנית עליונה ושמאלית תחתונה) :
 למאן דאמר דין 1 (חכמים אליבא דרבי אלעזר) לא קשה למאי הלכתא איתקיש לשרץ, דהא ע"ז כשרץ ממש (טומאת מגע). והוא הדין למ"ד דין 3 (ר"ע אליבא דרבה) לא קשה למאי הלכתא איתקיש לנדה, דהא ע"ז כנדה ממש (טומאת אבן מסמא). לכן הגמרא לא מקשה כלל על משבצות אלו, ולא נזקקת להסביר אותם על פי שני הדינים 'חיצוניים'.
 כעת נעבור למ"ד דין 2 (חכמים אליבא דרבה, ור"ע אליבא דר"א) : לכאורה כיוון שע"ז לא דומה ממש לשרץ ולא דומה ממש לנדה, אלא מהווה דין ביניים, יש צורך בשני היקשים, אלא שאם אכן כך היה ניתן פשוט להקיש לנבילה. מכאן נצרכה הגמרא להסביר שגם מ"ד זה נזקק לשני הדינים החיצוניים על מנת להסביר את ההיקשים.